

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра публічного та приватного права**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор інституту

О.О. Іляшко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ”**

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	другий (магістерський) рівень вищої освіти
галузь знань	08 Право
спеціальність (спеціалізація)	081 Право
освітня програма	«Право»
тип дисципліни	обов'язкова

Київ – 2021

Розробники: доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри публічного та приватного права Волкова Юлія Анатоліївна

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного та приватного права

Протокол від
Протокол №1 від 31 серпня 2021 року

Завідувач кафедри публічного
та приватного права

В.Ю. Швачка

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Розподіл годин за навчальним планом		
Кількість кредитів:	4	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	120		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	1	Лекції:	16	10
Семестр:	1	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	3	Семінарські заняття:	28	4
самостійна робота:	5	Самостійна робота:	76	106
Форма підсумкового контролю:	Залік	Консультації:	-	-
Мова навчання:	Українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри публічного та приватного права, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kaf_ppr@tnu.edu.ua.

2. Програма навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

Метою навчальної дисципліни «*Верховенство права та правосуддя України*» є формування сучасної правової ідеології, орієнтованої на цінності прав людини, принципи правової визначеності, обмеженості та підзвітності інститутів публічної влади ідеалам конституціоналізму й демократії. Доктрина верховенства права вимагає, щоб норми були опублікованими, стабільними і передбачуваними у своєму застосуванні. Вона вимагає доступності системи правосуддя та її незалежності від виконавчої та законодавчої гілок влади з тим, щоб судді виносили рішення тільки на підставі фактів і законів. Згідно сучасної доктрини верховенства права, члени суспільства повинні мати можливість брати участь у створенні та зміні законів, які регулюють їх поведінку. Просування верховенства права та правосуддя в сучасному світі є однією з головних місій юридичної освіти.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

У результаті опанування навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен володіти такими загальними (ЗК) та спеціальними (СК) компетентностями.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною:

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

ПРН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН 17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

ПРН 19. Аналізувати та застосовувати новели національного та міжнародного права.

У результаті опанування навчальної дисципліни «Верховенство права та правосуддя в Україні» здобувач вищої освіти повинен володіти такими загальними (ЗК) та спеціальними (СК) компетентностями відповідно до Стандарту вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magistr.pdf>

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Загальні компетентності (ЗК)				
ЗК 8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).		ПРН 16	ПРН 5	
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
СК 1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.	ПРН 17	ПРН 1		ПРН 3, 18
СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод,	ПРН 19		ПРН 7	

а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.				
СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.	ПРН 19, 10	ПРН 12		ПРН 13
СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.	ПРН 2	ПРН 14		ПРН 9
СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.	ПРН 6	ПРН 4		ПРН 20
СК10. Здатність	ПРН 11	ПРН 8		ПРН 15

<p>ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.</p>				
--	--	--	--	--

Засвоєні студентами знання та набуті під час вивчення даної дисципліни навички є основою для здійснення практичної діяльності.

Досягненню мети та ефективній реалізації завдань вивчення дисципліни підпорядкована логіка її викладання, структура і зміст.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Історичні витоки принципу верховенства права

Ідеї верховенства права Платона. Ідеї верховенства права у працях британського правника конституціоналіста, професор А. В. Дайсі. Поняття «Rule of Law», «Etat de droit» та «Rechtsstaat». Становлення комплексних теорій верховенства права. Верховенство права як сучасна політика правова ідеологія.

Тема 2. Верховенство права і верховенство закону

Верховенство права як ідеологія формальної законності. Співвідношення понять верховенства права і верховенства закону. Верховенство права і правова система. Верховенство права і авторитет права. Принцип законності.

Тема 3. Верховенство права і права людини

Право як моральний феномен. Верховенство права і принцип соціальної справедливості. Верховенство права і соціальна держава. Основоположні права людини в контексті верховенства права.

Тема 4. Верховенство права і конституціоналізм

Верховенство права і принцип поділу влади. Система стримувань і противаг в контексті верховенства права. Верховенство права в політичному розумінні. Розвиток принципу Верховенства права в Українському суспільстві. Верховенство права в Конституції України.

Тема 5. Верховенство права у правозастосуванні

Верховенство права як ідеологічна основа правозастосування. Принципи правозастосування. Форми правозастосування. Суб'єкти правозастосування.

Тема 6. Верховенства права і розвиток національної системи правосуддя

Судова правотворчість та її вплив на верховенства права. Судова правотворчість, її місце в правовій системі України. Правові позиції Верховного Суду в розумінні верховенства права.

Тема 7. Верховенства права і міжнародне правосуддя

Ідеології міжнародного верховенства права. Принцип верховенства права в контексті діяльності міжнародних організацій. Верховенство права і місії ООН. Верховенство права у ЄС: виклики сучасності.

Тема 8. Верховенство права в юриспруденції Європейського суду з прав людини

ЄСПЛ і верховенство права. Права людини в контексті практики ЄСПЛ. Верховенство права в Україні у практиці ЄСПЛ.

Тема 9. Верховенство права і професія юриста

Верховенство права як правнича ідеологія. Роль верховенства права у діяльності органів правосуддя. Адвокатура і верховенство права. Прокуратура і верховенство права. Нотаріат і верховенство права.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем 1	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього 2	у тому числі			
		Л 3	п/лаб. 4	сем. 5	с. р. 6
Тема 1. Історичні витоки принципу верховенства права.	10	1		2	6
Тема 2. Верховенство права і верховенство закону	12	1		2	10
Тема 3. Верховенство права і права людини	14	2		2	10
Тема 4. Верховенство права і конституціоналізм	14	2		2	10
Тема 5. Верховенство права у правозастосуванні	14	2		4	8
Тема 6. Верховенства права і розвиток національної системи правосуддя	14	2		4	8
Тема 7. Верховенства права і міжнародне правосуддя	14	2		4	8
Тема 8. Верховенство права в юриспруденції Європейського суду з прав людини	14	2		4	8
Тема 9. Верховенство права і професія юриста	14	2		4	8
Форма контролю- залік					
Усього годин	120	16	0	28	76

ЗАОЧНА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/лаб	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Історичні витоки принципу верховенства права.	10				10
Тема 2. Верховенство права і верховенство закону	12	2			10
Тема 3. Верховенство права і права людини	14				14
Тема 4. Верховенство права і конституціоналізм	14			2	12
Тема 5. Верховенство права у правозастосуванні	14	2			12
Тема 6. Верховенства права і розвиток національної системи правосуддя	14	2			12
Тема 7. Верховенства права і міжнародне правосуддя	14	2			12
Тема 8. Верховенство права в юриспруденції Європейського суду з прав людини	14			2	12
Тема 9. Верховенство права і професія юриста	14	2			12
Форма контролю- залік					
Усього годин	120	10	0	4	106

4. Організація самостійної роботи магістрів

4.1. Підготовка до семінарських занять. Здобувачі вищої освіти відповідно до визначеного планів практичних занять готують теоретичний матеріал, користуючись зазначеними джерелами.

4.2. Індивідуальні завдання

Підготувати реферативні доповіді на теми:

1. Версії «вузького» розуміння верховенства права
2. Верховенство права і правова аргументація
3. Верховенство права і правозахисна діяльність
4. Верховенство права і соціальна справедливість
5. Верховенство права як правнича ідеологія
6. Вимоги законності: case-studies
7. Відновлення верховенства права у конфліктних та

постконфліктних суспільствах

8. Ідея і принципи законності
9. Ідея конституціоналізму: публічна влада й індивідуальні права
10. Конституційна скарга і верховенство права
11. Конституціоналізація міжнародного права
12. Матеріальні і процесуальні межі розсуду у правозастосуванні
13. Поділ державної влади і система стримувань і противаг
14. Просування верховенства права: ООН, Рада Європи і Європейський Союз
15. Рівність й індивідуальні права в основі верховенства права
16. Судова правотворчість: виклик верховенству права?
17. Український конституціоналізм і верховенство права

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю:

1. Історичні витoki ідеї верховенства права.
2. Розвиток ідеї верховенства права на основі розмежування понять «право» і «закон» римські юристи, християнська і мусульманська доктрини.
3. Ідеї Сократа про верховенство закону та його співвідношення зі справедливістю про поведінку громадянина в разі незгоди із законом як несправедливим.
4. Ідеї Платона про верховенство закону та необхідні умови для його панування.
5. Ідеї Аристотеля про верховенство закону та необхідні умови для його панування.
6. Взаємозв'язок ідеї верховенства права з ідеями істини та справедливості.
7. Роль теорії природного права у формуванні доктрини верховенства права.
8. Роль концепції суверенітету народу у формуванні доктрини верховенства права.
9. Роль концепції суспільного договору у формуванні доктрини верховенства права.
10. Роль теорії поділу влади в державі у формуванні доктрини верховенства права.
11. Проблема співвідношення прав людини і прав народу, нації в контексті верховенства права.
12. Роль теорії громадянського суспільства у формуванні доктрини верховенства права.
13. Поняття «праворозуміння» і суть праворозуміння в зв'язку з доктриною верховенства права.
14. Поняття «глобалізація», «правова глобалізація». Суб'єкти («актори») глобалізації та їх вплив на розвиток міжнародного права.
15. Формування міжнародної доктрини верховенства права
16. Спільні і відмінні риси в англійській доктрині «Rule of Law» та німецькій доктрині «Rechtsstaat».
17. Проблема дискреційних повноважень службових осіб в контексті

- доктрини верховенства права.
18. Проблеми взаємоузгодження міжнародного і національного права у застосуванні принципу верховенства права.
 19. Міжнародна практика розв'язання проблеми взаємоузгодження міжнародного і національного права у застосуванні принципу верховенства права (за документами ООН Ради Європи та Європейського Союзу).
 20. Історичні витоки ідеї і доктрини верховенства в Україні.
 21. Основні типи і види праворозуміння та їх вплив на доктрину верховенства права.
 22. Глобалізація і розвиток праворозуміння (інтегративний підхід і проблема універсальної теорії права) в контексті доктрини верховенства права.
 23. Проблема взаємозв'язку верховенства права з демократією і правами людини як універсальними цінностями.
 24. Проблема взаємоузгодження міжнародного і національного права в реалізації принципу верховенства права.
 25. Загрози принципу верховенства права, демократії і правам людини від тенденцій централізації та бюрократизації державної влади в умовах глобалізації.
 26. Принцип верховенства права в документах ООН.
 27. Принцип верховенства права в документах Ради Європи.
 28. Принцип верховенства права в документах Європейського Союзу.
 29. Доктринальні проблеми розуміння та утвердження принципу верховенства права в Україні.
 30. Особливості та стан реалізації принципу верховенства права у правотворчій діяльності органів влади України.
 31. Особливості та стан реалізації принципу верховенства права у діяльності органів виконавчої влади України.
 32. Особливості та стан реалізації принципу верховенства права у діяльності судової влади України.
 33. Особливості та стан реалізації принципу верховенства права у діяльності правоохоронних органів України.
 34. Проблема визначення поняття «верховенство права».
 35. Інтерпретація принципу верховенства права Європейським судом з прав людини.
 36. Вимоги принципу верховенства права до кримінального права і процесу.
 37. Тлумачення доктрини і принципу верховенства права в контексті типів і видів праворозуміння.
 38. Стан демократії в Україні як проблема реалізації принципу верховенства права.
 39. Роль принципів і змісту юридичної освіти в утвердженні верховенства права.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

Оцінювання семінарських занять, у тому числі самостійної роботи, розроблено таким чином, що дає можливість здобувачу вищої освіти у підсумку отримати максимальну кількість балів (від 0 до 100) за поточний контроль.

За умови, отримання за поточний контроль 60 балів і вище, за бажанням здобувачів вищої освіти, даний бал зараховується як оцінка за залік із навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти має право підвищити бал шляхом здачі заліку. Здобувач вищої освіти, який за поточний контроль набрав 59 балів і нижче здає залік із навчальної дисципліни. Якщо здобувач вищої освіти не здав пропущені без поважних причин теми, до складання заліку не допускається.

Підсумковою формою контролю якості отриманих знань є залік. Залік може проводитися в усній і письмовій формі і передбачає відповідь на два теоретичних питання.

5.1. Політика курсу

Здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватись політики доброчесності при виконанні завдань для самостійної роботи, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання з дисципліни «Верховенство права та правосуддя в Україні». Відповідно до Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень джерела інформації.

2. Відвідування лекційних та семінарських занять є важливою складовою успішного засвоєння дисципліни та успішної здачі заліку. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем дисципліни. У випадку незадовільної підсумкової оцінки, наявності пропусків семінарських занять без поважних причин здобувач вищої освіти повинен здати пропущені теми в позааудиторний час, звернувшись до викладача.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

<i>Семінарські заняття</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	Кр.р	Інд. Робота
--------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	------	----------------

<i>Максимальні Бали</i>	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
<i>Мінімальні бали</i>	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

№	Бали	Оцінка за національною шкалою	Характеристика оцінки
1.	10	Відмінно	відмінне виконання
2	9	Добре	вище середнього рівня
3	8	Добре	загалом хороша робота
4	7	задовільно	Непогано
5	6	задовільно	виконання відповідає мінімальним критеріям

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
80-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-79	Добре	C	загалом хороша робота
66-74	Задовільно	D	Непогано
60-65	Задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	Незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	Незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

7. Рекомендовані джерела інформації

1. Андрій Андрусевич. «Екологічне верховенство права». URL: <https://youtu.be/Vy-4BQJwo-wk>
2. Андрій Бойко. «Юридична освіта як передумова верховенства права». URL: <https://youtu.be/LzSi5QAXTsA>
3. Богдан Витвицький. «Верховенство права: таке критично важливе і в той же час невловиме?». URL: https://youtu.be/0B_hhaq6CZk
4. Богдан Крикливенко. «Роль інституції Омбудсмана в забезпеченні верховенства права». URL: <https://youtu.be/rBXAUI9iXOg>

5. Гаудер П. Верховенство права у реальному світі. Харків: Право. 2018. 392 с.
6. Гілберт Пол Карраско. «Що є рівність перед законом?». URL: <https://youtu.be/YPBTZiul0SY>
7. Головатий С. П. Верховенство права/Кн.1:Відідеї-додоктрини.К.:Фенікс, 2006. 624 с.
8. Дворкін Р. Верховенство права. Філософія права і загальна теорія права. №1, 2013. С.15–23.
9. Олександр Лемєнов. «Формування антикорупційного механізму в Україні у 2014-2019рр. в світлі верховенства права». URL: <https://youtu.be/uMFeSSeec4U>
10. Ольга Сімсон. «Виклики реактивності в розрізі верховенства права». URL: <https://youtu.be/AsGZ33-ikv8>
11. Пім Альберс. «Верховенство права та реформа суддівництва: слід виходити з міжнародних стандартів чи застосовувати особливі підходи?».
12. URL: <https://you-tu.be/rytyiRDvIjw>
13. Рабінович П. Верховенство правів інтерпретації Страсбурзького суду та Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України. 2006.
14. Рейко Колнер. «Збереження доброчесності та незалежності судової влади». URL: <https://youtu.be/sYXfaTOWJtQ>
15. Річард Хайд «Стандарти суддівської дисципліни: що є дієвим?»: <https://youtu.be/US6h4p69kyc>
16. Сергій Верланов «Роль Громадської ради доброчесності у процесі реалізації Судової реформи». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RJEZ1h8KuWI>
17. Сінді Віттке «Роль професійних правничих інституцій, стандартів та етичних кодексів у зміцненні верховенства: міжнародно-правова перспектива». URL: <https://youtu.be/ZqQTEVebYHw>
18. Сущенко В. М. Правосвідомість правника у контексті доктрини верховенства права. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна. гол. ред. Андрій Мелешевич. К.: Дух і Літера, 2013. С.364–377.
19. Тімоті Тимкович «Важливість суддівського лідерства для забезпечення спільної довіри та впевненості у судівництві». URL:

<https://youtu.be/4NE77zgvng4>

20. Томаса Х. Спіді Райс. «Верховенство права: майбутнє в (не) безпеці?». URL:

<https://youtu.be/iYpEHWMF9TM>